

Skolmiljö

Social skolmiljö

Det här kapitlet fokuserar på människorna i skolan och relationen mellan dem. Hur mår de som arbetar och går i skolan? Hur fungerar det mellan lärare och elever, mellan elever och elever, mellan rektor och köksor eller mellan eleverna och vaktmästaren?

Den sociala arbetsmiljön bestäms väldigt långt av stämningen och trivseln i skolan. Det är svårt att säga vad som skapar en god stämning, eftersom det handlar om människors känslor, värderingar och olika uppfattningar. Därför kan det kännas svårare och mer utmanande att jobba med den sociala arbetsmiljön än med den fysiska.

Elevernas välmående

Som elev tillbringar man största delen av sin tid i skolan. Under skolåren fattar vi beslut och gör många val som påverkar också vår framtid. Därför är det viktigt att man trivs och får må bra i skolan.

Elevernas välmående är skolans ansvar: lärarnas, skolpersonalens och i sista hand rektorns. Det kan vara svårt för elever att stå upp för sig själva eller varandra då någon inte mår bra, men då skall man komma ihåg att man har rätt att få stöd och hjälp. Om man upplever att elevvårdssituationen är bristfällig kan man ta till åtgärder för att förbättra den. Antalet skolhälsovårdare, -psykologer eller kuratorer är inte hugget i sten utan om politikerna är övertygade om att det behövs kan det anställas fler. Lita på er egen omdömesförmåga; upplever ni att situationen är bristfällig så är den antagligen det. Se mer om vilka åtgärder man kan ta till för att uppnå förändring under rubriken ”Ta saken i egna händer”.

Skol- och studiehälsovård

Alla elever har rätt till skolhälsovård. Tyvärr finns hälsovårdaren oftast i skolan bara ett par timmar i veckan och därför kanske man måste boka tid till honom eller henne i förväg. Hälsovårdaren har tystnadsplikt.

För att hälsovårdaren skall kunna känna till alla elever är det i många skolor regel att alla nya elever träffar hälsovårdaren på tu man hand under höstterminens första veckor. Känner man hälsovårdaren är tröskeln ofta lägre att ta kontakt. Ännu bättre vore det om hälsovårdaren kunde träffa varje elev en gång per år. Hur gör ni i er skola?

Skolkurator eller skolpsykolog

Alla skolor har en skolkurator och/eller –psykolog, men precis som med skolhälsovårdaren är denna/dessa ofta på plats bara en dag i veckan. Men skolkuratoren och/eller –psykologen finns där för dig som elev och man får gärna besöka honom/henne bara för att ta sig en pratstund. Det behöver alltså inte vara något allvarligt, man får gärna bara prata. Också skolkuratoren och

–psykologen har tystnadsplikt.

Precis som med hälsovårdaren borde skolkuratoren och/eller –psykologen träffa alla elever årligen, eller åtminstone alla nya elever i början av den första terminen.

Elev- och studiehandledning

Elev- eller studiehandledning finns till för att handleda eleverna i deras studierelaterade val, exempelvis val av kurser eller utbildning. Elev- eller studiehandledningen skall också erbjuda eleverna information om studiemöjligheter samt kunskap om olika sätt och tekniker att studera på. Det är viktigt att elev- eller studiehandledaren är kompetent, har tid för individuell handledning för alla elever och inte styr eleverna i någon särskild riktning.

Ofta upplever elever att elev- eller studiehandledningen bara handlar om att informera om hur man ansöker till nästa skola eller hur man lägger ihop sitt studieprogram. Om ni är missnöjda med elev- eller studiehandledningen kan det löna sig att skriva ut delarna om elev- eller studiehandledning i läroplanen och sedan med den som stöd gå till rektorn och berätta vad ni anser vara bristfälligt.

Mobbning samt vänelevs- och tutorverksamhet

Mobbning är något av det otrevligaste som finns men tyvärr förekommer det i nästan alla skolor. Mobbing är olagligt, gör de utsattas liv outhärdligt och är totalt orättvist och därför är det viktigt att skolan tar itu med det så fort det sker. Faktum är att det är skolans plikt att förebygga och motverka mobbing.

Folkhälsan rf har sammanställt information om i vilka olika former mobbing förekommer:

Mobbning och att vara osams är inte samma sak. Alla hamnar i bråk då och då, det är vanligt. I ett bråk är man med på lika villkor, båda är arga och båda är med i bråket. Men när det handlar om mobbing är det fråga om makt. Man "väljer ut" någon som man är elak mot flera gånger och trycker ner den personen så att han/hon hamnar i underläge. Det är därför det kan vara så svårt för den som blir mobbad att försvara sig.

- *Fysisk mobbing – "Kroppsmobbing"*. Att göra något mot någon annans kropp, t.ex. slå, sparka, dra i håret, hålla fast eller knuffa. Det är också fysisk mobbing när man tar, gömmer eller söndrar någons saker.

- *Verbal mobbing – "Ordmobbing"*. Att göra någon ledsen med ord, till exempel genom att skriva elaka lappar, klotter eller att säga något elakt. Ordmobbing kan också vara fult skvaller och att sprida rykten.

- *Psykisk mobbning – ”Tyst mobbning”*. Att på olika sätt, utan att prata, visa en person att den inte är omtyckt. Exempel: när alla i klassen är bjudna på fest utom en person, när man alltid är ensam på rasterna eller när ingen hälsar när den personen kommer till skolan. Det kan räcka med en elak blick, en frysning eller en suck när den personen kommer i närheten.

- *Elektronisk mobbning. ”E-mobbning”* påminner mycket om andra typer av mobbning men den sker via olika elektroniska kanaler som sms, mejl, Internet, eller mms. Det kan vara skvaller, hot, rykten, blockeringar, att sprida kränkande bilder och videofilmer m.m. Denna form av mobbning existerade knappt för bara tio år sedan.

Du kan läsa mera om mobbning på Folkhälsans webbplats www.folkhalsan.fi/vimobbarint

Vänelevs- och tutor verksamhet

Vänelever och tutorer är vanliga elever som frivilligt ställer upp för att arbeta för allas välbefinnande i skolan. De skall skapa gemenskap i skolan, arbeta emot mobbning, stöda yngre elever och informera dem om skolan, bidra till drogbekämpningen i skolan samt stöda elever som har det svårt.

Vänelevsverksamheten är avsedd för grundskolan. Tutorverksamheten finns inom yrkes- och gymnasieutbildningen. De utgör ett stödsystem som skall fungera från det att man börjar skolan och finnas närvarande genom hela skoltiden.

Det är viktigt att väneleverna och tutorerna får utbildning och att skolan utser minst två handledare som ansvarar för verksamheten. De som är experter på området är Folkhälsan, folkhalsan.fi, de svarar gärna på frågor och har mycket information på hur man skall starta upp tutor eller vänelevsverksamhet.

Antimobbningsplan

Varje skola måste ha en antimobbningsplan. En antimobbningsplan är en plan för hur just din skola skall förebygga och motverka mobbning; lista på åtgärder som skall vidtas för att undvika mobbning, men också en beskrivning av vad man gör om mobbning förekommer. Det absolut viktigaste med antimobbningsplanen är att den följs; om det står i antimobbningsplanen att det skall finnas ett antimobbningsteam så måste det också finnas ett sådant i er skola. Antimobbningsplanerna skiljer sig från skola till skola, men några saker som skall finnas med i planen är:

- antimobbningsteam bestående av elevvårdspersonal ,lärare och elever
- ett för skolan lämpligt system för att upptäcka mobbning i ett tidigt skede
- konkret handlingsplan om mobbning inträffar, steg för steg vad som skall göras
- fungerande elevvård
- tutor eller vänelevsverksamhet

Kolla upp om er skola har en antimobbningsplan och om det som står i den följs. Ifall elever och föräldrar i regel inte får ta del av antimobbningsplanen i er skola kan det vara skäl att tipsa rektorn om att man i fortsättningen kunde gå igenom den med alla i början av året.

Stress och press

Också stress och prestationsångest är delar av den psykiska arbetsmiljön. Stress känner man lätt då man har för mycket på gång, och ett sätt att undvika stress är att tillsammans schemalägga aktiviteter i skolan, till exempel datum för prov och inlämningsuppgifter. Att ha temadagar med teman som ”att studera smart” och ”att disponera sin tid rätt” kan också vara bra sätt att förebygga stress. Det kan vara bra att samla både lärare och elever för att tala om vad stress är och hur man känner igen den samt den stress som skolan och skolarbetet kan medföra och vilka förändringar som kunde göras. Genom en öppen dialog kan man komma långt och det kan resultera i att både lärare och elever mår mycket bättre.

Globalt ansvar

Global fostran grundar sig på insikten om att dagens människor lever i en allt mer globaliserad värld. Globalisering innebär att en människas agerande påverkar andra människor och varelser, till och med på andra sidan jorden. Eftersom våra handlingar och agerande har globala konsekvenser är det nödvändigt att vi i skolan får fundera på, diskutera och lära oss hur vi skall kunna ta hand om världen så att människor och djur skall kunna leva här också i framtiden. Enligt läroplanen skall global fostran vara en självklar del av skolvardagen, men tyvärr är det ännu ett ganska sällsynt förekommande element i skolan. Skolan borde alltså i högre grad uppmuntra oss att tillsammans skapa en rättvisare värld med mänskliga rättigheter för alla.

Undervisning i globalt ansvar skapar utrymme för dialog och reflektion, integrerar tolerans, respekt och mänskliga rättigheter i skolvardagen och uppmuntrar eleverna att ta ansvar för sina handlingar och att aktivt delta i skolan och samhället. Eleverna ges möjligheten att uppleva och förverkliga mänskliga rättigheter i skolvardagen. Det här innebär också att både läroplan och verksamhetskultur, undervisningsmetoder och –material samt maktstrukturer i både klassrummet och skolan överlag måste synas i sömmarna.

Ett exempel på global fostran som finns i många skolor är den årliga Dagsverkekampanjen. Du kan läsa mera om Dagsverke-insamlingen här.

Jämlikhet

Alla människors lika värde är inte bara en moralisk princip. Det är också en princip som erkänns och understryks i en mängd lagar, förordningar och bestämmelser, både i Finland och internationellt.

Jämlikhetsprincipen är central också i det finländska utbildningssystemet. Ett exempel är vår grundskola, där inte bara utbildningen men också läromedlen och skollunchen är gratis. Detta betyder att alla, oberoende av socioekonomisk bakgrund, får lära sig och gå i skola på samma villkor. Samtidigt finns det mycket att förbättra ännu; eleverna förväntas till exempel fortfarande betala för studiebesök och klassresor, andra stadiets utbildning är långt från kostnadsfri och de flesta skolor förekommer fördomar av olika slag, som i sin tur kan leda till

mobbing, trakasserier och diskriminering. Det kan till exempel vara svårt för rullstolsbundna elever att röra sig i skolan eller omöjligt att vara öppen med sin sexuella läggning av rädsla för att bli retad.

Därför rekommenderar vi att alla skolor skriver ihop en jämlikhets- eller likabehandlingsplan, där man redogör för hur den enskilda skolan kan främja likabehandling och respekt samt för hur man går tillväga vid diskriminering. Se till att ni som elever också får medverka i processen! Jämlikhet förekommer inte automatiskt, inte heller respekten för mänskliga rättigheter. Därför måste hela skolan gå in för att tillsammans och målinriktat arbeta med dessa frågor.

Jämställdhet

I läroplanen för den grundläggande utbildningen står följande:

Med hjälp av den grundläggande utbildningen främjas jämställdhet mellan områden och individer. I undervisningen tas hänsyn till elever i behov av särskilt stöd, och jämställdheten mellan könen främjas genom att flickor och pojkar ges färdigheter att med lika rättigheter och skyldigheter verka i samhället samt i arbets- och familjelivet.”

Samtidigt visar undersökningar att förväntningar på flickor och pojkar skiljer sig stort. Ofta behandlas de olika i klassrummet, förväntas bete sig på olika sätt och får vitsord på olika grunder. De kvinnliga eleverna förväntas ofta vara flitiga, samvetsgranna, duktiga och pålitliga, medan pojkarna förväntas busa och hålla låda samt vara för omogna för att förstå eller orka satsa på skolarbetet.

Det har gjorts många undersökningar som påtalar bristen på jämställdhet i våra skolor. Flickor har ofta genomgående högre vitsord än pojkarna. Samtidigt arbetar flickorna hårdare och tvingas prestera mera för en 8 i modersmål, än vad en kille gjort för samma vitsord. Undersökningar visar också att pojkarna innehar ungefär två tredjedelar av taltiden i klassrummet. Ofta uppmuntras stereotyp beteende omedvetet, genom att motsatsen bestraffa. Ett exempel är att pratsamma och livliga flickor tenderar att få lägre vitsord än pojkarna någonsin skulle ha fått, eftersom de förväntas vara busiga. I de flesta skolor förekommer inte bara snäva könsroller utan också en negativ eller oförstående attityd gentemot olika sexuella läggningar.

Vägkarta till jämställdhet

Alla skolor och utbildningsanstalter skall se till att både män och kvinnor har lika möjlighet till utbildning och yrkesutveckling, främja jämställdhet mellan män och kvinnor samt att inte diskriminera någon på grund av kön, enligt § 5 i jämställdhetslagen.

Jämställdhet betyder att män och kvinnor har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter och att alla, oavsett kön, skall kunna utvecklas och leva på bästa sätt. En jämställdhetsplan är ett verktyg för att utmana och förebygga fördomar och existerande könsroller samt redogöra för konkreta åtgärder som främjar jämställdheten.

Snäva könsroller och negativ särbehandling på grund av kön eller sexuell läggning är centrala då vi diskuterar mobbing och vantrivsel i skolan. Därför är det viktigt att ta skolan aktivt

arbetar för en mer jämställd skola. I en jämställd skola får alla vara sig själva oberoende av kön eller sexualitet.

Målsättningen är att varje skola, precis som varje arbetsplats, skall ha en jämställdhetsplan och förbinda sig till att följa den. Jämställdhetsplanen skall utvärderas med jämna mellanrum.

Kartläggning

Innan man kan åtgärda orättvisor måste problemen kartläggas. Ett sätt är att göra en enkät. Alla elever skall fylla i enkäten. Det är lärarens ansvar att se till att enkäten tas på allvar och att eleverna får den tid de behöver. Även lärare och övrig personal skall fylla i enkäten.

Exempel på frågeställningar:

- Hurdan är könsfördelningen mellan lärarna?
- Hur sitter eleverna i klassrummet? Finns det en tydlig könsfördelning?
- Hur fördelar sig munturerna i klassen? Vem talar mest? Är det svårt att göra sig hörd?
- Tycker eleven att han/hon motsvarar normen för en pojke/flicka?
- Förekommer sexuella trakasserier? Hur öppet?
- Upplever eleven att han/hon utsätts för kränkande behandling på grund av sexuell läggning?
- Känner sig eleven kränkt på grund av sitt kön?
- Hurdan är könsfördelningen vad gäller tillvalsämnen?
- Vet eleverna när skolhälsovårdare/skolpsykolog/kurator är på plats i skolan? Besöker de hälsovårdspersonalen?
- Hur fördelar sig frånvaro på grund av sjukdom mellan könen? Är flickor eller pojkar oftare sjuka?
- Finns det duschar/omklädningsrum/toaletter för både flickor och pojkar? Är de i gott skick?
- Vad tycker eleverna/lärarna/personalen att skolans ledning kan göra för att förebygga könsmobbing och ojämlikhet?
- Vad tycker eleverna/lärarna/personalen att de själva kan göra för att förebygga och förhindra könsmobbing och ojämlikhet?

Statistiken från undersökningarna skall tas tillvara, tolkas och presenteras i jämställdhetsplanen. Det är viktigt att enkätsvaren tolkas i sin kontext. Det räcker inte med att

konstatera, skolans ledning måste också fråga sig själv: Vad betyder det här? Varför förekommer det här?

Undersökningarna visar vad som bör åtgärdas och på vilket sätt de som arbetar i skolan, både lärare och elever, tycker att problemen ska lösas. Materialet analyseras och utgör sedan grunden för jämställdhetsarbetet i skolan.

Enkätsvaren kanske inte ger upphov till direkt statistik, men de är ett sätt att läsa sådant som inte är mätbart; stämningen elever och lärare emellan och socialt klimat till exempel. Undersökningen skall uppföljas med konkreta åtgärder.

Åtgärder

Utgående ifrån analysen ställer man upp målsättningar för skolan, såväl kort- som långsiktiga, samt åtgärder att ta till för att uppnå målen. Det är viktigt att hålla åtgärderna på en konkret och gripbar nivå, så att man kan följa upp om målsättningarna uppnåtts. Gör också upp realistiska tidsplaner samt tillsätt arbetsgrupper och ansvarspersoner som ser till att planerna förverkligas.

Exempel på åtgärder:

- Skolan skall behandla eleverna som individer och inte som representanter av ett visst kön. Alla som jobbar i skolan skall veta att jämställdhet är en av skolans grundläggande princip
- Skriv en jämställdhetsplan. Följ upp den. Tillsätt en jämställdhetsgrupp som ansvarar för att de konkreta förslagen i planen blir verklighet.
- Skolan skall planera och organisera både skolarbetet och arbetsmiljön så att kränkande särbehandling förebyggs.
- Ändamålsenlig sexualundervisning. En undervisning som fokuserar på biologi och utgår ifrån att alla är heterosexuella, främjar inte jämställdhet. Om eleverna ges tillfälle att i en fördomsfri och öppen omgivning diskutera, fråga och få information om sex och samlevnad förebyggs ojämlikhet, fördomar och intolerans.
- Skolan skall ta sexuella trakasserier på allvar. Om någon känner sig felbehandlad skall detta genast åtgärdas. Sexuella trakasserier är också en form av mobbning.
- En jämn fördelning av muntur i klassen
- Gymnastikundervisning som främjar jämställdhet och motverkar könsroller för både flickor och pojkar.
- En hylla reserverad för jämställdhetslitteratur i skolans bibliotek
- Diskussioner, debatter och seminarium kring jämställdhet

- Kartläggning, enkäter och utvärdering av den rådande situationen.
- Handarbete eller slöjd skall få väljas enligt intresse.

Skolans personal bör ges en möjlighet till fortbildning i jämställdhetsfrågor så att de på bästa möjliga sätt kan förebygga diskriminering och i mån av möjligheter undervisa eleverna i frågorna. Fortbildning av de vuxna är av extra vikt eftersom de vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar, liksom de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma de ungas uppfattning av vad som är ”manligt” och ”kvinntligt”. Alla som arbetar i skolan skall bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie- och yrkesval som grundar sig på kön, social- eller kulturell bakgrund.

Uppföljning

Jämställdhetsplanen och arbetet kring jämställdhet måste uppdateras kontinuerligt. Arbetet tappar sin poäng om det inte anpassas efter de rådande omständigheterna och som ett svar på de utmaningar man har för stunden.

En del i uppföljningsarbetet är att lärare och elever får fortbildning. De som planerar fortbildningen, till exempel jämställdhetsteamet, skall se till att alla får ta del av den och att den är anpassad efter var och ens förmåga. Temadagar med kunniga och inspirerande föreläsare är ett sätt att belysa ämnet. Diskussion och dramaövningar är också bra metoder för att ta upp jämställdhet och könsmobbing.

Då skolan antar en jämställdhetsplan är målet att problematisera negativ särbehandling och kränkande behandling på grund av kön och att, i slutändan, förändra attityder. Denna attitydförändringen måste förstås ske hos både lärare och elever. De åtgärder som skolsamfundet väljer att vidta mot kränkande behandling, skall utgöra en naturlig del av skolvardagen.

Sexuella minoriteter och könsminoriteter

Dagens skola är tyvärr fortfarande bra på att osynliggöra och förlöjliga HBTI-personer (homo- och bisexuella, transpersoner och interkönade). Heteronormen, det vill säga antagandet om att alla är heterosexuella och om att det bara finns två kön och att de är varandras motsatser, råder i både klassrum och lärarrum, och de som faller utanför den hamnar lätt utanför gemenskapen. Även läromedlen reproducerar heteronormen genom att osynliggöra mångfalden av sexualitet och kön, alternativt lyfta fram den enbart genom att belysa det icke-heterosexuella eller -könsnormativa som ett skilt kapitel i hälsokunskapen.

Heteronormen inte bara nedvärderar de som inte definierar sig som heterosexuella eller vars könsuppfattning inte överensstämmer med normen om manligt och kvinnligt, utan begränsar alla människor. Normen om att män inte har sex med andra män och att kvinnor inte har sex med många killar drabbar oss alla, eftersom ”homo” och ”hora” kan ropas efter vem som helst - oberoende av kön eller sexualitet. Att motarbeta heteronormen och öppna upp för mångfald och personliga val är att ge alla möjlighet att vara sig själva och respektera varandra.

Att komma ihåg och beakta mångfalden i klassrummet kan kännas svårt, till och med övermäktigt. Men ignoreras mångfalden bidrar man till att bekräfta de snäva mallarna för kvinnligt och manligt, och osynliggöra och förlöjliga dem som befinner sig utanför dessa - och antagligen är i behov av extra stöd. En av de grupper som tillhör de mest osynliggjorda i våra skolor är homo-, bisexuella, transpersonerna samt interkönade, då det ofta tas förgivet att allas könsuppfattning och sexualitet överensstämmer med heteronormen.

Det finns ett starkt samband mellan synlighet och säkerhet. Barn och ungdomar som känner sig otrygga eller hotade kan inte lära sig. Otrygg och hotad känner man sig så länge som en del av en inte får existera eller ses som en avvikelse, som något onormalt. Där har vi som finns i skolan ett ansvar för att skapa en miljö där alla känner sig välkomna och accepterade.

Här kommer en liten lista på åtgärder som du kan vidta i din egen skola, för att göra den till en trivsammare plats för alla:

- Enligt lagen skall skolan utarbeta en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier. Nämner din skolas plan hbt-personer samt köns- och homofobisk mobbning?
- På vilket sätt lyfter man fram frågor kring sexualitet och sexuell läggning i sexualundervisningen? Behandlar man alla ur ett jämlikt perspektiv?
- Hur reagerar man inom skolan på glåpord av olika slag? Kan man ha en striktare och mer välfungerande policy?
- Se till att det finns böcker som lyfter fram olika sexuella läggningar i skolbiblioteket, både skönlitteratur och fakta.
- Samla information om och kontaktuppgifter till organisationer som jobbar med sexuella minoriteter och deras rättigheter, så att folk lätt kan få kontakt om de funderar på något. Vissa av dessa organisationer kommer också gärna till skolan och håller workshops.
- Använd ett inkluderande språk. Ofta skapar och reproducerar vi normer redan genom ordval; försök till exempel prata om partner istället för flick- och pojkvän.
- Var inte heller rädd för att erkänna den egna trångsyntheten - det kan ge upphov till viktiga diskussioner i klassrummet och fungera som ett viktigt ställningstagande.

Etniska, kulturella och språkminoriteter samt religionsminoriteter

Många av de finländska skolorna är väldigt homogena vad gäller språk, religion, etnicitet och kultur; etniska och kulturella minoriteter utgör idag ca 2 procent av befolkningen. Det är viktigt att alla i skolan känner sig välkomna och respekterade, men i våra ofta homogena skolor kan det vara svårt att känna sig välkommen om man tillhör en minoritet. Det är därför kanske än mer viktigt att i de finländska skolorna fundera på hur man kan skapa ett öppet klimat och synliggöra mångfalden. På så sätt kan man också lära sig mera om mångfald och olika sätt att leva på och lära sig respektera olik tänkande och diversitet.

För att skapa ett öppnare skolklimat kan man börja med att ta itu med olika fördomar. Genom

att lära sig om, diskutera och tala med personer som tillhör religioner, språkgemenskaper eller kulturer som anses främmande kan man få en vidare uppfattning om mångfalden av livsvägar. Alla tillhör vi någon ”minoritet” och skolan borde i högre grad integrera alla elever i undervisningen och ta vara på den expertis vad gäller exempelvis språk, religion, etnicitet och kultur som finns i klassrummet.

Mångfalden av språk, religion, kultur och etnicitet borde synas överallt i skolan; såväl i matsalen och menyn, skolans fester och traditioner som i inredningen och biblioteket.

Det är också viktigt att andra dieter och religiösa traditioner än stekt strömming och julafton beaktas och ses som något som hela skolan kan lära sig av.

Funktionshinder och tillgänglighet

Att allas kroppar ser ut ungefär på samma sätt och fungerar ungefär likadant är en otroligt vanlig missuppfattning. En orsak som bidrar till denna missuppfattning, är det faktum att många som tar sig fram med rullstol, pinne, kryckor, eller andra verktyg inte syns omkring dig eftersom skolor, affärer, muséer eller idrottshallar sällan är anpassade för dem.

Funktionshindrade råkar ofta ut för diskriminering i såväl skolan som arbetslivet – om man exempelvis inte fysiskt kan komma in en skola kan man ju heller inte lära sig i den. Ofta är bristerna ett resultat av ingen tänkt på de funktionshindrade när de planerat exempelvis en skola. Om er skola inte är tillgänglig för personer med olika slag av funktionshinder; kräv förändring, för mer inklusion och mindre likriktning! En dag är det din rullstolsbundna kompis som inte kan ta sig till skolan på grund av bristen på ramper.

Inlärningssvårigheter

Det är viktigt att upptäcka olika former av inlärningssvårigheter i tid, så att eleven kan få tillräckligt stöd för att på bästa möjliga sätt fortsätta sina studier. I Finland finns det tyvärr allt mindre stöd ju äldre man blir, och t.ex. bristen på specialundervisning är ett stort problem i yrkesläroanstalter och gymnasier.

Elever med inlärningssvårigheter skall få olika former av hjälp och stöd, beroende på svårigheternas art och omfattning. Det viktiga är att upptäcka inlärningssvårigheterna så tidigt som möjligt och därmed också kunna inleda stödåtgärderna. Att låta alla elever i en skola genomgå test är en bra metod för att upptäcka inlärningssvårigheter och sedan kunna skraddarsy stöd för eleverna. Det är också bra att ha en vuxen person i skolan som ansvarar för att elever med inlärningssvårigheter identifieras samt får den hjälp de behöver.

Fysisk skolmiljö

Den fysiska skolmiljön innefattar allt vad gäller hur det ser ut i skolan, det vill säga skolans utrymmen, gruppstorlekar och bekvämlighet men också ljudnivå, luftkvalitet och ventilationssystem. Det kan verka som en ganska liten grej, men det påverkar både inlärningen och stämningen i skolan!

Att förbättra arbetsmiljön i skolan är vårt gemensamma ansvar. Det betyder att alla som finns i skolan skall ha inflytande över arbetsmiljön. Skolan är inte bara lärarnas, utan också elevernas arbetsplats.

Ofta är det lätt att peka på bristerna och problemen i arbetsmiljön, och det kan kännas svårt att göra någonting åt dem, eftersom många förändringar kräver pengar. Alla förändringar kräver inte pengar, men pengar skall inte alltid heller vara argumentet som faller förslag och idéer. Man skall ha rätt att kräva en ren och hälsosam arbetsmiljö och att fritt få visionera om lösningar utan att skolans ekonomiska situation genast smälls i ansiktet på en.

Klassrummet

Klassrummet är den plats i skolan där vi kanske tillbringar allra mest tid. Klassrummet skall inte bara vara inspirerande och ge oss motivation att lära utan också underlätta inläringen. Det betyder att stolar och pulpeter skall vara ergonomiska, det vill säga bekväma och bra för kroppen. Vidare skall klassrummet förstås ha all den utrustning som kan behövas i undervisningen – och då inte bara en världskarta på väggen utan också material och utrymme för kreativa undervisningsmetoder där man pysslar med händerna och får röra på sig. Fundera också gärna tillsammans i klassen på hur ni vill inreda ert rum och hur ni vill sitta. Är det möjligt att ordna pulpeter så att alla kan se och höra varandra?

Elevrum

Tanken med ett elevrum är att skapa ett ställe där eleverna kan slappna av och umgås, under till exempel raster och håltimmar. Det viktiga med elevrummet är att det är öppet för alla och att det är elevernas rum, det vill säga eleverna har planerat, inrett och sköter också om rummet. Elevrum är ett bra knep för att elever från olika årskurser skall lära känna varandra.

Har ni ett elevrum i din skola? Vissa skolor menar att det inte finns utrymme nog för ett elevrum men undersök! Prata med de andra eleverna och fråga rektorn vad han tror om en sådan idé.

Skolgården

Också skolgården är en del av den fysiska miljön i skolan, fastän den kanske glöms bort ibland. Skolgården ger inte bara en möjlighet till frisk luft mellan lektionerna utan kan också fungera lite som ett elevrum. Om man bara vill så kan skolgården användas i undervisningen i ämnen som biologi och gymnastik eller kanske till och med utgöra grunden för en hel kurs i trädgårdsskötsel. Skolgården måste inte alls vara en asfaltsplätt! Olika evenemang kan ordnas på skolgården och bara genom att plantera lite blommor kan den bli mer trivsamt. Man kan också designa kampanjer för att minska nedskräpning och vandalism eller förena hela skolan i olika projekt kring skolgården.

Matsalen

Matsalen är en central plats i en skola. Den behöver inte bara vara den plats som man äter på utan kan också utnyttjas som ett ställe där pratar och umgås, gör läxor och projektarbeten och spelar sällskapsspel. Matsalen skall vara en ljus plats som känns öppen och hemtrevlig. Här kan också elevkåren hjälpa till genom att pynta och ha olika teman i matsalen, t.ex. en

våffeldag. Man skall heller aldrig glömma att stämningen i matsalen också dikteras av hur man uppför sig mot varandra och kökspersonalen!

Maten

Maten i en skola är förstås viktig för att alla skall orka igenom dagen. Fastän det kan förefalla svårt att påverka vad som serveras, finns det inget som hindrar att man till exempel grundar en matkommitté eller gör en enkät där alla elever, lärare och övrig personal i skolan svarar på frågor om maten och trivseln i matsalen. Matkommittén kan också fundera över hur maten kan göras miljövänligare och ta olika initiativ till temaveckor och kampanjer. Kanske kan man prova på att äta helvegetariskt en vecka om året. Kom dock ihåg att allergier samt religiösa och etiska övertygelser måste respekteras.

Matkommittén kan också fundera på möjligheten till morgonmål och/eller mellanmål i skolan – något som kan rädda både lärare och elever under långa dagar. I vissa skolor har man löst detta ekonomiskt genom att köket serverar mellanmål mot en liten avgift eller att köket säljer mellanmålsbiljetter som berättigar till exempelvis tio mellanmål.

Ifall ni framfört ett förslag om förändrings eller kommit med ett initiativ gällande skolmaten utan att det leder är det inte orsak att misströsta. Idéer och förslag måste gå en lång väg innan de hamnar på beslutsfattarnas bord och ofta fastnar de någonstans på vägen. Ta reda på vem som har rätt att fatta beslut i frågan; är det kökspersonalen, centralköket, rektorn eller kommunfullmäktige? Ta föräldraföreningen eller en lärare till hjälp om ni är villrådiga. Försök få kontakt med rätt person och kräv att få se bevis på att ert initiativ tagits på allvar och förts vidare. Får ni ett Nej till svar, så be att få en utredning om varför. Ibland måste man tyvärr vara envis för att bli lyssnad till. Dessutom är det inte alls sagt att skolpersonal och beslutsfattare vet bäst – en fråga som berör elever, utan ofta är det precis tvärtom.

En miljövänligare skola

Massvis av människor vistas i skolan varje dag och det är klart att dessa människor lever, konsumerar och också producerar avfall. Att minska skolans ekologiska fotavtryck är en viktig och rolig utmaning att ta sig an. Nedan följer några tips:

- Använd tyghanddukar istället för pappershanddukar på toaletterna
- Utveckla en ordentlig sopsortering
- Minska på antalet papperskopior
- Inkludera sopsortering, ekologi och miljömedvetenhet i undervisning
- Minska på användningen av elektricitet genom att t.ex. släcka lampor och datorer vid dagens slut
- Utvärdera skolmaten och fundera över hur den kan göras miljövänligare
- Använd riktiga muggar istället för plastmuggar vid kaffeautomaten
- Ordna lopptorg där hela skolan kan byta/sälja kläder, skolböcker etc.

- Använd datorer länge och kasta inte bort dem så fort de inte är supersnabba

Ett bra sätt att gå till väga är att tillsammans, hela skolan, fundera på hur skolan kan bli mer miljövänlig. För mer tips om en miljövänligare skola kan man ta kontakt med Natur och miljö r.f. och projektet Grön flagg.